

AKSIE WOLPRODUKSIE

C.A. van der Merwe

Klipkraal, Bus 85, Fraserburg, 6960

(**Sleutelwoorde:** *Wolproduksie, toekomstige aksies*)

(**Key words:** *Wool production, future actions*)

Wanneer oor die toekoms van 'n bedryf besin en beplan word, is dit van kardinale belang dat daar langtermyn vertroue in, en aanvraag sal wees vir die kommoditeit wat so 'n bedryf lewer. As gekyk word na die wêreldproduksie van tekstielvesels en die aandeel van wol daarin, word gevind dat wol met verloop van twaalf jaar ongeveer 46% van sy aandeel verloor het en wel van 'n bydrae van 10% in 1961/62 tot 5,4% in 1973/74. Wol het egter sedert 1973/74 ten volle sy posisie teenoor sy konkurente behou (Tabel 1).

Uit 'n vervaardigings- en verwerkingsoogpunt gesien, hou die feit dat wol 'n klein aandeel het in die totale veselbedryf, die gevaar in dat weens die geweldige koste verbonde aan die ontwikkeling van masjiene in die vervaardigingsproses, dit onmoontlik is om net vir wol (en bokhaar) spesifieke nuwe masjiene te vervaardig (Veldsman, 1979). Toekomstige navorsing word dus toegespits daarop om wol te verwerk met behulp van sisteme soos in gebruik vir ander kommoditeite soos byvoorbeeld katoen, S.A.W.T.N.I. maak hiertoe 'n groot bydrae. Veldsman (1979) voorsien dus dat die doeltreffendheid en ekonomie van wolverwerking sal kan tred hou met dié van sy konkurente.

Wat die langtermyn effek van die vlak van aanbod op die vraag na wol betref, is verskeie ondersoeke in dié verband gedoen (Gruen, 1967; Ward en Furnell, 1972). Dit is bevind dat die verhoudelike verandering in die aanbod en vraag na wol onelasties is en dus nie 'n groot invloed het op die prys nie. Dit is egter bevind dat indien 'n prysverandering plaasvind en vir etlike jare voortbestaan, die finale totale effek van aanbod aansienlik groter is (S.A. Wolraad, persoonlik). Woluitvoerlande is goed georganiseer. Dit maak gesamentlike optrede in wolbemarking moontlik, tot groot voordeel van die wolskaapnywerheid. Sedert 1974 het woluitvoerlande gesamentlik ingemeng in die markmeganisme en daar is begin met aanbodbeheer. Die gevolg was dat wolpryse vanaf 1974 tot 1978 met 44% gestabiliseer is (Wolraad, persoonlik).

Op 1 Julie 1972 het Suid-Afrika se nuwe wolbemarkingskema in werking gekom. Sedertdien het die produsente se vertroue in wolbemarking sodanig toegeneem dat weinig vandag daarvan afstand sal wil doen. Die voordele wat dit vir die produsent inhou, is reeds baie duidelik. Die

invloed van die wolstabilisasieskema kan gesien word daarin (Figuur 1; Tabel 2) dat in die sesjaar periode 1968/69 tot 1973/74 wolpryse as laagtepunt (1970/71) en hoogtepunt (1972/73) met 299% verskil het, terwyl daar sedert 1974/75 geen op- en afwaartse skommeling was nie, maar wel 'n steeds stygende tendens sodat pryse tot 1980/81 feitlik verdubbel het (S.A. Wolraad, persoonlik).

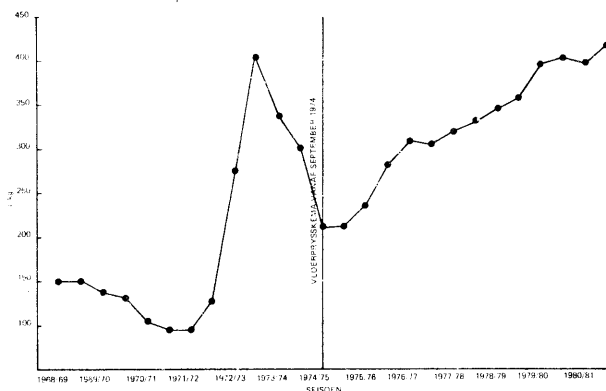
Verder word vertroue by wolkopers verstewig, aangesien reeds 93% van Suid-Afrika se wolskeersel op grond van objektiewe meting gesertifiseer word. Daar word beoog om binne twee jaar, die volle skeersel objektief te meet (Moolman, persoonlik).

Wat die mededingendheid van wol teenoor kunsvesel betref, is dit so dat verhoogde petroleumpryse verhoogde vervoer en verwerkingskoste vir wol tot gevolg het, maar terselfdertyd 'n direkte verhogende invloed het op kunsvesel se produksiekoste.

Die invloed van hoër oliepryse op die algemene pryse en gevolglik op betalingsbalanse, sal 'n oplewing in kommoditeitspryse veroorsaak. Beleggers en ander beweeg dan weg van valuta na kommoditeite ten einde hulself teen inflasie te beskerm. Wol as internasionale handelsproduk word in hierdie proses bevoordeel en geniet 'n prysvoordeel bo kunsvesels. Met die huidige ooraanbod van olie en verhoudelike lae oliepryse op die wêreldmark, is 'n toename in kunsveselaanbod moontlik, maar heel onwaarskynlik, aangesien kunsveselvervaardigers steeds met oorkapasiteitsprobleme worstel weens die trae vraag na vesels (S.A. Wolraad, persoonlik).

Die geredelike omskakeling deur die verbruiker na lig-gewig kledestowwe, kon die wolnywerheid onkant betrap, aangesien wol relatief 'n dik vesel het. Danksy volgehoue en geslaagde navorsing, waarin S.A.W.T.N.I. 'n toonaangewende rol speel, is vervaardigingsprosesse ontwikkel sodat wol ook op dié gebied hoog kompetend is (Veldsman, 1979).

Die mening bestaan verder dat daar 'n tendens by verbruikers is om terug te beweeg na natuurlike vesels soos wol, katoen en sybokhaar en dat daar 'n neiging ontstaan om gebruik te maak van duursame materiale (Hayward,

Figuur 1 Sesmaandelikse wolpryse 47 tipes

1979; Veldsman, 1979). Veldsman (1979) kom tot die gevolgtrekking dat die ondenkbaar is dat wol nie in aanvraag sal bly nie.

Teen hierdie agtergrond van stabiliteit, stygende pryse en goeie vooruitsigte, word 'n sterk toename op produksievlak verwag. Is dit die geval? Daar word gevind dat wolproduksie vanaf 1972/73 tot 1980/81 gestabiliseer het op 'n vlak van sowat 30% laer as in die tydperk 1960/61 tot 1969/70.

As gekyk word na die skaapgetalle en die verhoudelike bydrae van verskillende tipes (Tabel 3) in die blankegebied van R.S.A., is daar tans 26,4 miljoen wolskaap. Oor die tydperk 1960 tot 1971 tot 1981 het die Merino's, as persentasie van die totale getal skape, gedaal vanaf 79,4% tot 71,4% tot 66%. Ander wolskape se bydrae het toegeneem in dieselfde tydperk van 6,5% tot 8,8% tot 12,5% en dié van nie-wolskape van 10,7% tot 13,3% tot 15,4%.

Daar word dus konstant wegbeweeg vanaf wolskaap na nie-wolskaap en binne die gelede van die wolskape is 'n konstante wegswaai vanaf die Merino na ander wolskape. Die logiese gevolge van hierdie tendens, as dit sou voortduur, is dat wolproduksie verder sal daal en dat die gehalte van die skeersel sal daal, aangesien gehalte sinoniem met Merinowol is. Die totale wegbeweeg vanaf wolskape na vleisskape, maak die skaapbedryf meer eenzijdig en kwesbaar. Daar kan gedink word aan die feit dat die vleisprys op 'n dag tot dag basis kan varieer met tot 30%.

Daar kan ook gedink word aan die toenemende marktaandeel van beeste en pluimvee, relatief tot skaapvleis.

Wol is een van die steunpilare in die landboubedryf en lewer 14% van die totale landbou-uitvoere. Die owerhede beskou wol se bydrae tot die algemene ekonomie as van groot waarde. 'n Direkte bewys hiervoor is dat die staat vanaf 1980/81 'n bydra van 25% maak tot oorsese markontwikkeling (Van Rooyen, 1979). Alles in ag genome,

is dit van nasionale belang dat die wolbedryf op produksievlak bevorder moet word. Hiervoor is dit noodsaaklik dat moontlike knelpunte wat aanleiding mag gee tot agteruitgang op produksievlak, onder oë geneem word ten einde mee te help om die bedryf uit te bou.

'n Basiese uitgangspunt waarop alle oorwegings gegrond moet word, is dat daar geen skaapras bestaan wat gelykstaande is aan die Merino ten opsigte van gehalte en doeltreffendheid van fynwolproduksie nie. Uitbreiding van die wolbedryf sal dus met die Merino as basis moet geskied.

Verlaging van Produksie

Van Rooyen (1970) gee die volgende redes vir die verlaging van wolproduksie, naamlik droogtes, die veewoontrekkingskema, arbeidsprobleme, skaap/bees verhouding, uitbreiding van die akkerboubedryf en die heel belangrikste, die vernouing van die wol- en vleispryse. Van Rooyen (1979) spreek ook, teen die agtergrond van die gunstige vleispryse, sy bedenkinge uit of die voorligtings- en adviserende velddienste die nodige motivering het om die wolbedryf te bevorder. Dit is ironies dat die wolbedryf se grootste bondgenoot, naamlik die vleisbedryf, ook as sy grootste konkurrent op produksievlak beskou moet word.

Die getal wolboere in Suid-Afrika het na beraming sedert 1959/60 afgeneem van 51 000 tot sowat 32 000. Hierdie verminderde getal boere bewoon nog nagenoeg dieselfde oppervlakte. Hoewel doeltreffendheid van bestuur baie varieer, bestaan die opvatting dat vanweë die relatief hoër bestuursei wat deur wolskape geveer word, een bestuurder nie veel meer as 1 000 tot 1 500 Merino-ooie optimaal kan bestuur nie, veral nie onder ekstensiewe toestande nie. Hoewel ontoereikend om die gedagte te bevestig, is dit interessant om die bruto inkomste van klein en groot vleis- en wolboere in 'n ekstensiewe gebied te bekyk, soos aangetoon in Tabel 4 (Vorster, persoonlik).

Die wil voorkom of groter eenhede die inkomste by Merinoskape nadeliger kan beïnvloed as by vleisskape. Indien dit die geval is, kan die ontvolking van die platteland en die steeds groter wordende skaapboerdery eenhede 'n verdere negatiewe invloed oor die langtermyn op die wolskaapnywerheid hê.

Roux (1979) gee 'n uiteensetting van die drastiese agteruitgang van natuurlike weidings in die tradisionele ekstensiewe wolskaap weistreke. Hierdie veld-agteruitgang behels verandering in die plantsamestelling, 'n verlaging in persentasie oppervlaktebedekking en gevolglik 'n verlaging in produksiekapasiteit. Hierdie tendens gee heel waarskynlik aanleiding tot die soeke na meer aggressiewe vreters en die Merino- en die wolbedryf word in die proses nadelig geraak.

Tabel 1

Wêreldproduksie van tekstielvesels en die aandeel van wol - miljoen kilogram

Jaar	Wol/skoon- massa	Sintetiese	Sellulose	Katoen	Sy	Totaal	Wol as % van totaal
1935-39	918	0,4	655	6 599	56	8 229	11,1
1946-50	979	33	1 137	6 075	17	8 246	11,9
1951-55	1 129	132	1 781	8 108	24	11 174	10,1
1956-60	1 351	392	2 388	9 680	31	13 842	9,8
1961-65	1 482	1 107	2 902	10 530	32	16 053	9,2
1966-70	1 570	2 966	3 414	11 074	36	19 096	8,1
1971-75	1 516	6 363	3 528	12 738	42	24 187	6,2

1960/61	1 463	702	2 608	10 119	31	14 923	9,8
1961/62	1 483	831	2 690	9 819	31	14 854	10,0
1962/63	1 477	1 079	2 865	10 456	33	15 910	9,3
1963/64	1 506	1 296	3 059	10 945	31	16 837	8,9
1964/65	1 480	1 629	3 286	11 309	32	17 736	8,3
1965/66	1 492	1 968	3 338	11 577	33	18 408	8,1
1966/67	1 537	2 371	3 340	10 545	33	17 826	8,6
1967/68	1 574	2 727	3 310	10 418	34	18 063	8,7
1968/69	1 644	3 586	3 529	11 883	37	20 679	7,9
1969/70	1 605	4 178	3 554	11 437	39	20 813	7,7
1970/71	1 591	4 700	3 436	11 525	41	21 293	7,5
1971/72	1 571	5 609	3 455	11 782	41	22 458	7,0
1972/73	1 472	6 377	3 559	13 007	42	24 457	6,0
1973/74	1 432	7 640	3 661	13 665	43	26 441	5,4
1974/75	1 511	7 487	3 532	13 710	45	26 285	5,7
1975/76	1 510	7 353	2 959	14 020	47	25 889	5,8
1976/77	1 446	8 601	3 210	11 798	48	25 103	5,8
1977/78	1 445	9 149	3 281	12 502	49	26 426	5,5
1978/79	1 456	10 032	3 318	11 796	51	26 653	5,5
1979/80 ¹⁾	1 505	10 614	3 380	12 858	53	28 410	5,3

Bron: Wol – Market Intelligence; IWTO Wool Statistics
 Sintetiese – Wool Facts; Textile Organon
 Katoen – Wool Facts vanaf 1970; Wool Intelligence
 Sellulose – Textile Organon; Wool Facts
 Sy – Textile Organon

1) Voorlopig

Table 2

S.A. Skeerwolproduksie: massa, waarde, prys en skoonopbrengs

Jaar	Vetmassa milj kg	Verkoops- waarde R milj	Beswaarde pryse c/kg		Beswaarde skoonop- brengs %	Skoonmassa milj kg
			Vet	Skoon		
1946-50	96,5	46,9	48,59	102,79	47,27	45,6
1951-55	116,8	129,4	110,78	219,50	50,47	59,0
1956-60	133,4	107,1	80,25	154,71	51,87	69,2
1961-65	137,1	104,2	75,99	143,59	52,92	72,5
1966-70	143,4	102,2	71,25	136,73	52,11	74,8
1971-75	108,5	107,9	99,43	183,18	54,28	58,9
1976-80	100,8	171,9	170,83	296,53	57,61	58,1

1960/61	134,0	90,1	67,24	126,94	52,97	71,0
1961/62	142,3	98,4	69,11	134,22	51,49	73,3
1962/63	136,4	104,4	76,59	145,44	52,66	71,8
1963/64	138,8	127,9	92,13	169,67	54,30	75,3
1964/65	134,1	100,2	74,69	140,29	53,24	71,4
1965/66	148,3	115,6	78,00	146,23	53,34	79,1
1966/67	135,5	98,0	72,27	140,52	51,43	69,7
1967/68	140,2	96,8	69,05	132,13	52,26	73,3
1968/69	145,8	106,5	72,99	139,67	52,26	76,2
1969/70	147,3	93,9	63,71	124,48	51,18	75,4
1970/71	118,6	54,2 ²⁾	45,67	89,11	51,25	60,8
1971/72	112,2	60,7 ²⁾	54,04	100,00	54,04	60,7
1972/73 ¹⁾	103,8	161,1	155,19	281,75	55,08	57,2
1973/74	104,1	157,2	150,99	273,33	55,24	57,5
1974/75	103,9	106,3	102,30	182,35	56,10	58,3
1975/76	102,8	141,3	137,50	238,88	57,56	59,2
1976/77	99,6	161,5	162,09	279,66	57,96	57,7
1977/78	102,9	169,7	164,96	287,64	57,35	59,0
1978/79	98,8	181,4	183,60	320,08	57,36	56,7
1979/80	99,8	205,6	206,01	356,40	57,82	57,7
1980/81	101,8	209,0	205,40	363,67	56,49	57,5

Bron: Departement Wolbemarking – “Statistical Review of the S.A. Wool Clip”
Jaarverslag – Finansiële state

- 1) Uitgesluit is 1,425 m kg karakoel privaat verkoop
Vanaf 1972/73 het die bemarkingsjaar 1 Julie – 30 Junie verander na 1 Junie – 31 Mei
- 2) Uitgesluit aanvullende betalings

Table 3

Skaapgetalle in die Republiek van Suid-Afrika - miljoene

Jaar geëindig 31 Aug.	Blanke gebiede						Bantoegebiede ¹⁾			Groot Totaal		
	Wolskape				Nie- wol- skape	Totaal	Wol- skape	Nie- wol- skape	Totaal	Wol- skape	Nie- wol- skape	Totaal
	Merino	Kara- koel	Ander	Totaal								
1945-49	19,4	1,0	1,4	21,8	5,9	27,7	3,0	0,5	3,5	24,8	6,4	31,2
1950-54	23,2	1,6	2,1	26,9	4,4	31,3	3,1	0,5	3,6	30,0	4,9	34,9
1955-59	27,4	1,4	2,0	30,8	3,5	34,3	3,0	0,5	3,5	33,8	4,0	37,8
1960-64	27,7	1,2	2,3	31,2	4,5	35,7	2,9	0,5	3,4	34,1	5,0	39,1
1965-69	28,0	1,4	2,6	32,0	4,4	36,4	2,9	0,5	3,4	34,9	4,9	39,8
1970-74	21,4	1,9	2,7	26,0	4,3	30,3	3,0	0,6	3,6	29,0	4,9	33,9
1975-79	20,7	2,0	3,6	26,3	5,1	31,4	2,7	0,4	3,1	29,0	5,5	34,5

1960	28,2	1,2	2,3	31,7	3,8	35,5	3,0	0,4	3,4	34,7	4,2	38,9
1961	27,1	1,2	2,3	30,6	4,0	34,6	2,9	0,5	3,4	33,5	4,5	38,0
1962	27,6	1,2	2,2	31,0	5,0	36,0	3,0	0,5	3,5	34,0	5,5	39,5
1963	27,3	1,2	2,1	30,6	4,9	35,5	2,9	0,5	3,4	33,5	5,4	38,9
1964	27,9	1,3	2,7	31,9	4,8	36,7	2,9	0,5	3,4	34,8	5,3	40,1
1965	28,7	1,2	2,2	32,1	5,2	37,3	2,9	0,4	3,3	35,0	5,6	40,6
1966	28,6	1,3	2,7	32,6	4,8	37,4	2,9	0,4	3,3	35,5	5,2	40,7
1967	28,2	1,0	2,7	31,9	3,4	35,3	3,0	0,5	3,5	34,9	3,9	38,8
1968	27,2	1,5	2,7	31,4	4,6	36,0	3,0	0,5	3,5	34,4	5,1	39,5
1969	27,5	1,7	2,7	31,9	4,2	36,1	2,8	0,5	3,3	34,7	4,7	39,4
1970	25,3	1,7	2,5	29,4	3,7	33,1	3,3	0,6	3,9	32,7	4,3	37,0
1971	21,0	1,9	2,6	25,5	3,9	29,4	3,0	0,7	3,7	28,5	4,6	33,1
1972	20,1	1,8	2,4	24,4	4,7	29,1	3,2	0,6	3,8	27,6	5,3	32,9
1973	19,7	2,2	3,2	25,1	4,5	29,6	2,6	0,7	3,3	27,7	5,2	32,9
1974	20,8	1,8	2,9	25,6	4,7	30,3	2,9	0,5	3,4	28,5	5,2	33,7
1975	20,8	1,9	3,4	26,2	4,8	31,0	3,0	0,5	3,5	29,2	5,3	34,5
1976	20,4	2,1	2,4	26,0	5,0	31,0	2,8	0,4	3,2	28,8	5,4	34,2
1977	20,9	2,2	3,8	26,9	5,1	32,0	2,6	0,3	2,9	29,5	5,4	34,9
1978	20,7	2,0	3,9	26,6	5,4	32,0	2,6	0,3	2,9	29,2	5,7	34,9
1979	20,8	1,8	3,6	26,2	5,4	31,6	2,5	0,3	2,8 ²⁾	28,7	5,7	34,4
1980	20,6	1,9	3,9	26,4	4,8	31,2	2,5	0,3	2,8 ²⁾	28,9	5,1	34,0

Bron: Saamgestel uit: Landbousensusse, amptelike skattings en Bantoe-administrasieskattings (hersien)

1) Transkei en Bophuthatswana ingesluit

2) Geskat

Tabel 4

Bruto inkomste van klein en groot vleis- en wolboere

	Gem. plaas- grootte (ha)	Getal vee (K.V.E.)	Bruto inkomste/K.V.E.	
			Vleisskaap	Wolskaap
Klein	4 796	767	R27,17	R25,96
Groot	17 327	5 506	R28,60	R19,02

(Posrekord gegewens, Karoostreek, 1980)

'n Verdere aspek wat moeilik bepaalbaar sal wees, is 'n antwoord op die vraag of ons tradisionele wolskaap, die Merino, se teling oor die jare tred gehou het met die eise wat oor die langtermyn in Suid-Afrika aan hom gestel word.

Dit is baie duidelik dat die strategie om daadwerklike bevordering van die fynwolskaap en die wolbedryf te bewerkstellig, nie in een enkele aspek opgesluit lê nie, maar dat oor 'n breë front aandag verleen sal moet word.

Strategie vir die uitbou van die Wolbedryf

Voorligting en navorsing

Voortgesette en doeltreffende navorsing oor aspekte wat die basis vorm van gesonde wolskaapboerdery is fundamenteel vir toekomstige groei in die wolbedryf. Sonder die nodige fondse en sonder voldoende navorsers, is kontinue en doeltreffende navorsing nie moontlik nie. Dit het dus moontlik tyd geword dat 'n navorsingsalliansie tussen die staat en die bedrywe wat hulself wil beveilig, gesluit word. Die privaatsektor sal 'n meer direkte bydrae moet begin maak tot navorsing in die vorm van finansiële ondersteuning vir salarisse en navorsingskoste, asook tot besluitneming. Ons sal binne afsienbare tyd (as dit nie reeds die geval is nie) voor die keuse staan tussen erg gefragmenteerde en diskontinue navorsing of semi-staats geïnspireerde navorsing.

Doeltreffende voorligting is die beginpunt van alle strategieë ten weë waarlangs die wolbedryf bevorder moet word. 'n Doeltreffende voorligtingsdiens sal beslis nie net uit wolskaapkenner kan bestaan nie, maar sal ook deeglike opgeleide weidingskundiges, voedingskundiges, genetici, fisioloë en veeartsenykundiges moet insluit. Broksgewyse voorligting sal vervang moet word met pakketvoorligting.

'n Verdere vereiste wat die huidige situasie stel aan 'n voorligtingsdiens, is dat aggressiewe en geforseerde voorligtingsbemarking gedoen moet word in plaas van 'n ontspanne voorligting. Die ideaal sou wees om voorligters

te besoldig ooreenkomstig die resultate wat hul behaal. Die naaste wat ons egter hieraan sal kom, is dat 'n organisasie wat ekonomies sukses moet behaal, wat in 'n konfidensiële en vertroulike posisie teenoor die veeboer staan, wat die boer se produkte hanteer, wat vir hom finansiering reël, wat landwyd kan opereer, en wat deur die boer self beheer word en sy eiendom is, hierdie diens self moet bemark en administreer. Die enigste organisasie wat tans hierdie diens sal kan aanbied, is Boeremakelaars Koöperatief (B.K.B.). Om objektiwiteit te verseker, kan die voorligtingstrategie gesamentlik beplan word deur B.K.B., S.A. Wolraad, die telersgenootskappe van fynwolskaaprassie (Merino en Dohnermerino) en moontlik die Departement Landbou en Visserye. Om 'n ontspanne voorligtingsdiens in die lewe te roep, wat buite die intieme besigheidsfeer van die boer staan, bloot om objektiwiteit te verseker, sal ook terselfdertyd lae profiel sukses verseker.

Wat die bestaande skaap- en woldiens betref, het B.K.B. in 1980/81 291 000 stoetwolskape geklas en 3 266 miljoen kuddewolskape (B.K.B., persoonlik). Gedurende 1981 is ook 'n begin gemaak om alle B.K.B. veldbeamptes op te lei in die toegepaste wolskaapgenetika. Hierdie opleiding word gedoen deur die Merino Stoettelersgenootskap (M.S.G.) en die Departement Landbou en Visserye in samewerking met B.K.B.

B.K.B. sal voortaan as verlengstuk optree van die M.S.G. sowel as van die Wolskaapprestasietoetskema van die Departement Landbou en Visserye, deur Merinotelers by te staan ten opsigte van advies in verband met prestasie-evaluering van stoetdiere, genetiese evaluering van stoeterie, algemene seleksie en migrasie-advies en keuring vir registrasie.

Die uitbou van weidingskapasiteit

Wat die optimale benutting van ekstensiewe weigebiede betref, meen Roux (1979) dat die weidingskapasiteit van natuurlike veld met sowat 17% verhoog kan word onder wetenskaplike beheer en benutting.

'n Aspek wat wolskaapboerdery in die ekstensiewe weistreke relatief nadelig beïnvloed, is korttermyn droogtes. Wolskape se spesifieke voedingsbehoefte en arbeidsintensiwiteit word dan beklemtoon (Rampdroogtes, daarenteen, bevoordeel die wolskaap, aangesien sy veeldoeligheid finansiële verliese dan tot 'n minimum beperk). Die negatiewe sielkundige uitwerking wat korttermyn voeraankope op die wolskaapboer het, sal oorkom moet word om te verseker dat die wolskaap sy posisie behou of om verlore veld terug te win. 'n Oplossing in dié verband lê in die daadwerklike bevordering en staatsondersteuning van die aanplant van droogtebestande voergewasse (in die dorre dele onder 'n ligte mate van besproeiing). Fourie (persoonlik) is van mening dat vanuit plantfisiologiese, sowel as ekonomiese oor-

Tabel 5

S.A. Skeerwolverkope volgens gebiede – miljoen kilogram

Jaar	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Kaap ¹⁾	O.V.S.	Transvaal ²⁾	Natal ³⁾	R.S.A. (1+2+3+4)	Aangren- sende gebiede	S.W.A.	Ongespesi- fiseer	Totaal (5+6+7+8)
1946-50	61,1	18,4	6,1	2,4	88,0	4,9	3,6	–	96,5
1951-55	75,1	23,5	6,8	2,5	107,9	3,8	5,1	–	116,8
1956-60	85,5	26,6	9,0	2,7	124,0	3,3	5,3	0,9	133,4
1961-65	82,7	31,6	10,4	3,2	127,9	3,8	4,9	0,5	147,1
1966-70	84,4	35,4	11,0	3,9	134,7	4,4	4,0	0,2	143,4
1971-75	63,5	26,3	8,4	2,8	101,0	3,3	3,6	0,8	108,8
1976-80	60,8	22,7	7,9	2,1	93,5	2,3	4,8	0,2	100,8

1960/61	81,9	30,0	10,0	3,0	124,9	3,4	4,9	0,8	134,0
1961/62	88,1	31,0	10,3	3,1	133,5	3,9	4,1	0,8	142,3
1962/63	80,9	31,7	10,3	3,0	125,9	4,1	5,8	0,5	136,4
1963/64	84,1	31,5	10,6	3,3	129,4	3,9	5,1	0,4	138,4
1964/65	78,4	32,8	10,9	3,4	125,6	3,8	4,4	0,4	134,1
1965/66	89,1	35,1	10,8	3,7	138,7	4,3	5,0	0,2	148,3
1966/67	77,7	34,2	11,3	3,9	127,1	4,3	3,9	0,3	135,5
1967/68	84,6	33,4	10,6	3,9	132,5	4,4	3,2	0,2	140,2
1968/69	84,7	36,4	11,2	3,9	136,2	4,6	4,7	0,3	145,8
1969/70	85,6	38,0	11,2	4,1	138,9	4,6	3,4	0,3	147,3
1970/71	67,4	29,5	9,5	3,3	109,7	4,2	3,7	1,0	118,6
1971/72	64,8	27,3	8,6	2,9	103,6	3,8	2,9	1,9	112,2
1972/73	62,3	25,3	7,6	2,8	98,0	3,4	2,9	0,9	105,2
1973/74	60,7	25,0	8,2	2,5	96,4	2,8	4,6	0,2	104,1
1974/75	62,2	24,4	8,3	2,5	97,4	2,4	4,1	0,1	103,9
1975/76	62,5	23,2	8,0	2,2	95,9	1,7	4,9	0,2	102,8
1976/77	60,7	21,7	7,6	2,0	92,0	2,4	5,1	0,1	99,6
1977/78	63,0	22,4	7,9	2,0	95,3	2,4	5,1	0,1	102,9
1978/79	58,6	23,1	7,7	2,1	91,5	2,4	4,7	0,2	98,8
1979/80	59,0	23,2	8,2	2,2	92,6	2,5	4,5	0,2	99,8
1980/81	58,0	24,7	9,0	2,4	94,1	2,7	4,4	0,6	101,8

Bron: "Statistical Analysis of the S.A. Wool Clip"

- 1) Transkei, Ciskei en Mount Currie ingesluit
- 2) Bophuthatswana ingesluit
- 3) Mount Currie uitgesluit

Tabel 6

Analise van die wolskeersel van elke provinsie in die R.S.A. - Tipes wol geproduseer 1980/81

Provinsie of gebied	Merino's Netto massa (lb)	Ander wolskape Netto massa (lb)	C & C Netto massa (lb)	Karakoel Netto massa (lb)	Totale bale	Totale Netto massa (lb)	Totale waarde (£)	Gem. prys (d. per lb)	Gem. skoonop- brengs (%)
Kaapprovinsie	161 023 032	10 370 835	5 787 454	3 287 814	571 179	180 469 135	28 428 294	37,80	52,99
O.V.S.	60 672 359	250 612	5 293 566	12 640	210 250	66 229 177	10 426 158	37,78	52,83
Transvaal	19 941 799	27 431	2 035 749	364	69 144	22 005 343	3 480 034	37,95	53,53
Natal	6 050 679	188 282	386 997	—	20 919	6 625 958	1 117 601	48,08	55,94
Suidwes-Afrika	178 309	—	33 105	10 667 588	33 498	10 879 002	682 751	15,06	61,38
Basoetoeland	53 629	6 211 784	1 237 343	—	21 861	7 502 756	732 793	23,44	38,65
Swaziland	25 957	950	7 027	—	108	33 934	5 263	37,22	53,88
Suid Rhodesië	5 215	34	2 820	—	24	8 069	1 067	31,74	49,77
Ongeklassifiseerd	903 421	281 304	448 378	22 635	4 919	1 655 738	183 024	26,53	43,61
Totaal	248 854 400	17 331 232	15 232 439	13 991 041	931 902	295 409 112	45 056 985	36,61	52,97

Bron: Statistical analysis of the S.A. Wool Clip – S.A. Wolraad

Tabel 7

Produksie van gelykwaardige Merinokuddes op verskillende natuurlike voedingsvlakke op tweetand ouderdom

Liggaamsmassa groep (kg)	Getal kuddes	Gemiddelde liggaamsmassa (kg)	12 maande skoonvaggmass (kg)	kg Skoonvag/kg liggaamsmassa	Mikron
Bo 40 kg	7	43,20	4,58	0,11	21
Onder 35 kg	8	29,72	3,34	0,11	19

wegings, sodanige gewasse gereeld as weidings benut moet word. Hy is verder van mening dat, indien sowat 2 - 3% van die totale plaasoppervlakte onder hierdie gewasse gevestig is, voeraankope vir wolskape in seisoensvoedingsbottelnekke feitlik uitgeskakel kan word.

De Wet (1980) skets opwindende moontlikhede vir die uitbreiding van skaapboerdery in die gebiede met 'n reënval van hoër as 450 mm. Volgens Wasserman (1979, soos aangehaal deur de Wet, 1980) bestaan daar in die hoë suurveldgebied van Natal en die Suid-Oostelike gedeelte van Transvaal, sowat 2,6 miljoen ha veld wat op die medium termyn met geskikte peulgewasse verbeter kan word. Dit sal moontlik wees om die huidige drakrag van 1,15 miljoen G.V.E. te verhoog na 5 miljoen G.V.E. Met 'n kleinvee/bees verhouding van 3,67 (Van Rooyen, 1979) beteken dit 'n moontlike verhoging van sowat 14 miljoen skape tesame met die verdere veragte verhoging van sowat 3,5 miljoen skape in die Suid-Kaap na voltooiing van die Suipwaterskemas, beloop dit 'n moontlike verhoging van 17,5 miljoen skape oor die mediumtermyn. As ag geslaan word op die beramings van Edwards en Booyen (1972) dat 24 miljoen ha in Suid-Afrika geskik is vir radikale veldverbeteringe en peulgewasverbouing, is 'n verdubbeling van skaapgetalle nie uitgesluit nie.

Die verhoging in die produksie van fynwol wat hiermee sal saamgaan, sal direk afhang van die proporsionele aandeel wat fynwolskape sal hê in die verhoging van skaapgetalle. Die skeerwolverkope volgens gebiede (Tabel 5) toon dat die aandeel van Kaapprovinsie in terme van totale verkope sedert 1960/61 effens gedaal het met sowat 4%. Gesien tesame met die stadige wegskuiwing vanaf Merinos (Tabel 3) asook die verskynsel dat die proporsie wat C & C - wol uitmaak, verhoudelik tot Merinowol, in die Vrystaat, Transvaal en Natal meer as dubbel dié van die Kaapprovinsie is (Tabel 6), kan voorspel word dat uitbreiding van skaapboerdery na eersgenoemde drie streke gepaard kan gaan met 'n verdere wegswaai vanaf die Merino. Daadwerklike en tydig optrede ten opsigte van fynwolbevordering sal dus noodsaaklik wees.

'n Verdere aspek wat in gedagte gehou kan word met die bevordering van wolskape in tradisionele akkerbou-

gebiede, is dat dit groter skommeling in die aanbod van wol tot gevolg kan hê, aangesien kleinveegetalle in die sterk verband sal hou met die winsgewendheid van akkerbou.

Vertikale uitbouing

Voeding

Die Merinoskaap het 'n enorme potensiaal tot produksieverhoging indien beter voeding ekonomies aangewend kan word in die bestaande wolskaapstreke. Genetikor (ongepubliseer) vind vanaf produksie-rekords uit Merinostoeterie dat die gemiddelde produksie vir stoeterie met ongeveer dieselfde genetiese potensiaal, soos volg kan verskil, naamlik wolproduksie - 190%, veseldeurnit - 30%, liggaamsmassa - 90%. Die verhouding van skoonwolproduksie tot liggaamsmassa (en dus voedingsbehoefte) bly egter oor verskillende voedingsvlakke naastenby konstant, naamlik 11%. Die produksie van geneties gelykwaardige Merino-kuddes op verskillende natuurlike voedingsvlakke word in Tabel 7 aangegee (Genetikor, ongepubliseerd).

Tabel 8

Skoonwolproduksie na verskillende voedingspeile gedurende laat dragtigheid en vroeë laktasie (Schinkel & Short, 1961)

Voedingspeil	Skoonwolproduksie (g/dag)			
	6 weke voor partus	6 weke na partus	Eerste 70 weke	Week 120 - 150
H	H	13,4	12,9	8,7
H	L	11,7	11,1	7,6
L	H	12,3	11,9	7,9
L	L	10,8	10,0	6,7

H = Hoog
L = Laag

Die laer veseldikte by die ligter groepe veroorsaak 'n prysvoordeel van bykans 20c/kg skoonwol. Dit bring mee dat die ligter groepe doeltreffender geldverdieners is in soverre dit wolproduksie aangaan. Dit mag dus wees dat strategiese voeding van wolskape meer ekonomies sal wees as konstante hoëpeilvoeding. Die werk van Schinckel en Short (1961), waar die effek van verskillende voedingspeile gedurende die laaste ses weke van dragtigheid en die eerste ses weke na partus op latere produksie ondersoek is (Tabel 8), kan dien as 'n goeie voorbeeld. Die verskille tussen die HH-groep in hierdie proef en die LL-groep oor die eerste 3,5 produksiejare beloop 30%.

As die gemiddelde skoonwolproduksie in 'n monster van 20 Merinokuddes in R.S.A. vergelyk word met die waardes soos aangegee deur Schinckel en Short (1961), is 70% van die kuddes vergelykbaar met die LL-fase.

Indien strategiese voeding ekonomies toegepas kan word, wil dit voorkom of hierdeur 'n verhoging van 25 - 30% in skeerwolproduksie in sowat 70% van die Merinokuddes op die kort termyn bewerkstellig kan word (Genetikor, persoonlik).

'n Verdere moontlikheid vir verhoogde wolproduksie is die stimulering van wolgroei deur middel van proteïene en aminosure (Le Roy, Zelter en Francois, 1964). Ferguson, Hamsley en Reis (1967) en De Wet, Schoeman en Burger (1969) het aangetoon dat wolgroei gestimuleer kan word deur proteïene met natuurlike looistowwe of formaldehyd te behandel. In 'n studie waarin die invloed van verskillende proteïenbronne behandel met formaldehyd, op wolgroei ondersoek is, het Schoeman, De Wet en Burger (1973) gevind dat sonneblomoliekoekmeel naastenby dieselfde wolgroei lewer as vismeel. Met die oog op die toekoms, indien sonneblom aangeplant sou word vir die gedeeltelike vervanging van dieselolie, kan oliekoekmeel baie doeltreffend aangewend word vir die verhoging van wolproduksie.

Tabel 9

Reproduksie-prestasie van 'n Merinokudde met beter bestuur

	Jaar		
	1979	1980	1981
Getal ooie gepaar	800	800	750
Getal lammers gespeen	248	510	986
Lammers gespeen/ooi gepaar (%)	31	63	131

Daar bestaan egter die moontlikheid dat 'n hoër premie geplaas word op die gebruik van natuurlike proteïene deur die mens en nie her-kouervoeding.

Daar is deur navorsers gekyk na die aanvulling van essensiële aminosure, soos metionien en lisien, wat vandag teen redelike lae pryse vervaardig word. Chalmers, Cuthbertson en Synge (1954) en Reis en Schinckel (1964) en baie ander het aangetoon dat die doeltreffendheid van proteïenbenutting by herkouers aansienlik verhoog kan word deur aminosure, soos metionien en lisien, in die abomasum of dunderm in te drup. Die probleem was egter nog altyd om 'n praktiese metode van toediening te verkry. Suid-Afrikaanse navorsers (met die ondersteuning van die S.A. Wolraad) het egter 'n metode ontwikkel deur die aminogroep met maleïenanhidried te laat reageer sodat bakteriese ensieme nie in staat is om die aminogroep af te split nie. Hierdie verbinding is egter sodanig dat die proteolitiese ensieme van die abomasum of dunderm in staat is om die peptiedbinding wat gevorm is, te breek en sodoende weer die vry aminosuur beskikbaar te stel vir absorpsie en proteïensintese (De Wet, persoonlik).

Dit is gevind dat die inname van een gram geblokkeerde metionien in 'n rantsoen van 25% bo onderhoud, aanleiding gee tot meer as 30% verhoging in skoonwolproduksie. In verskeie lekproewe, onder andere op Karoo-veld, is 'n gemiddelde wolgroei-toename van tot 22% verkry (De Wet, persoonlik).

Optimale kuddebestuur

Die optimalisering van kuddebestuur is een van die belangrikste aspekte wat aandag sal moet geniet in die poging om die fynwolskaap te bevorder. Behalwe die belangrikheid van strategiese voeding, soos reeds genoem, is rekordhouding die basis van sukses vir verhoging van produksie en reproduksie.

'n Voorbeeld hiervan is 'n Merinoboerdery in die Nuweveld (Fraserbrug) waarin die reproduksie sodanig was dat ooie gereeld aangekoop moes word ten einde die kudde in stand te hou. 'n Begin is gemaak met strategiese voeding tydens paring, dekrekords, met behulp van 'n eenvoudige merkstelsel en die gebruik van 'n dragtigheidsstoets, is ingesamel, veldgeteelde ramme is gebruik nadat vir vrugbaarheid getoets is en effektiewe bestuur tydens lamtyd is toegepas. Dit het tot die resultaat gelei soos aangetoon in Tabel 9 (Cloete, persoonlik).

Bekende dekdatums bring groot besparings mee met aanvullende voeding tydens laatdragtigheid. Dit bring verder mee dat lammery met beperkte dakruimte binnenshuis kan geskied gedurende die winter. Deur binnenshuis te laat lam gedurende koue maande, is lammortaliteit verminder vanaf 15% tot 2%.

Poggenpoel (1978) toon aan dat dit vir die kuddeboer winsgewend sal wees indien produksierekords van jong ooie beskikbaar is. Volgens hierdie berekening sal die hoër wolproduksie as gevolg van doeltreffender seleksie in 'n teeltrop van 1 000 ooie, waarin 200 jong ooie uit 'n beskikbare 400 geselekteer word, teen 'n huidige netto wolprys van sê 240c/kg, jaarliks 'n verhoogde inkomste van R700 lewer. Dit kan ook bereken word dat indien Merinoboere op 'n nasionale basis gemiddeld 80 lammers per 100 ooie speen en met behulp van produksierekords by jong ooie geselekteer word, 'n gemiddelde produksieverhoging van sowat 7 miljoen kg wol gemiddeld bewerkstellig kan word.

Die produksie en reproduksie van 'n aanteelkudde hou kurviliniër verband met tyd. Dit veroorsaak dat die ekonomiese sukses van 'n kommersiële Merinoboerdery in 'n groot mate afhanklik is van die vermoë van die ondernemer om korrekte besluite te neem in verband met die vervanging van diere. Couvaras (1979) het met die aanwending van diereteeltteorie en voorspellings-teorie en met behulp van parameters wat eie is aan die S.A. Merino, 'n studie gedoen om die optimale uitskot-beleid te bepaal, wat maksimum inkomste oor tydperke van 10 jaar of meer, sal verseker. Die beginpunt vir enige ondernemer om maksimum opbrengs te verseker, is om te beskik oor produksie- en reproduksierekords. Bevordering van die wolskaapbedryf via optimale vervangingsbeleid se vertrekpunt is dus rekordhouding.

'n Aspek wat 'n groot negatiewe aanslag maak op die Merinobedryf, is onoordeelkundige kruisteling. Van der Merwe (1982) bereken dat indien wol volgens die bestaande reëls afgewaardeer word, wanneer dit besoedel is met vreemde vesels, dit vir 'n ondernemer onder geen omstandigheid, afgesien van reproduksievlak, winsgewend kan wees nie. Vir die bevordering van die Merino- en wolbedryf is dit noodsaaklik dat hierdie praktyk beëindig word.

Die teendeel hiervan is egter dat beplande en beheerde kruisteling met nie-besoedelende witwolvleisrasse moontlik 'n voordelige invloed op die wolbedryf kan hê. Couvaras (1979) toon aan dat die optimum uitskotpersentasie van jong Merino-ooie ongeveer 35% is. Om 'n kudde van 1 000 ooie in stand te hou, word jaarliks sowat 250 jong ooie vir vervanging benodig. Om dus 35% uitskot moontlik te maak, moet daar dus ongeveer 80 lammers per 100 teelooie per jaar gespeen word. 'n Ondernemer wat dus hierdie vlak van reproduksie, of laer, handhaaf, kan geen kruisteling oorweeg nie. Dit behoort egter ekonomiese voordeel in te hou as alle lammers wat meer dan 80% beloop, uit witwol kruis-lammers sou kon bestaan. 'n Speenpersentasie van 100% per jaar met beplande kruisteling soos genoem, sal die Merinoboerdery so aantreklik maak vanweë verhoogde veelsydigheid, dat die vleisnywerheid dan 'n positiewe

bydrae sal lewer om Merino's te bevorder in plaas van om 'n bedreiging te wees. Die verskaffing van korttermyn finansiering sal hierin 'n belangrik rol vervul.

'n Belangrike uitgawe vir die wolskaapboer is die aankoop van teelramme. Oordeelkundige aankope is deel van optimale bestuur. Eksteen (persoonlik) is van mening dat die gemiddelde prys van kudderamme by benadering R300 beloop. Met 'n gebruik van 3% ramme en 'n gemiddelde gebruikslewe van 3 jaar, kan die ramkoste sowat R3 000 per jaar beloop vir 'n eenheid van 1 000 ooie.

Kassier (1979) toon aan dat die aankoop van teelramme slegs ekonomies geregverdig is indien die belegging direk aanleiding gee tot 'n verhoogde kommersiële inkomste wat gelykstaande is aan die koopsom plus rente. Indien dit nie die geval is nie, beteken so 'n inset 'n finansiële verlies. Die uitbouing van die wolbedryf langs hierdie weg sal dus moet geskied via beplande aankope wat gegrond word op produksie- en teelwaarderekords. Enige aanbeveling of voorligting ten opsigte van teelmateriaal-aankope sonder die nodige rekords en beplanning, veroorsaak blindelinge investering en nie-winsgewende finansiële insette in die wolbedryf wat noodwendig moet lei tot die verdere agteruitgang van die bedryf.

Teling

Daar bestaan min kennis in verband met die moontlike langtermyn responsie wat onder praktiese omstandighede in Suid-Afrikaanse wolskaapkuddes behaal kan word. Erasmus (1977) kom tot die gevolgtrekking dat 'n voor-aanstaande Merinostoetery reeds 'n seleksielimiet bereik het. Heydenrych (1975) vind egter in 'n eksperimentele Merinokudde, wat saamgestel is deur die aankoop van Merino's uit verskillende kommersiële kuddes, dat aansienlike benutbare genetiese variasie steeds bestaan. Op die korttermyn is 'n seleksieresponsie van sowat 2% per jaar vir skoonvagnmassa verkry en 'n verhaalde graad van oorerflikheid van sowat 40% is bereken. Daar is ook reeds getuigenis dat aansienlike genetiese verskille tussen Merinoteelkuddes bestaan (Jackson en James, 1970; Erasmus, 1976; Genetikor, persoonlik). Genetikor (persoonlik) vind by 'n monster van 20 Merinoteelkuddes dat die verspreiding van die gemiddelde teelwaardes van die teelkuddes ten opsigte van enkelkenmerke (ook vir skoonvagnmassa) sodanig is dat die hoogste waardes sowat 30% hoër is as die laagste waardes. Dit word verder waargeneem dat die hoogste waardes vir verskillende kenmerke nie in dieselfde teelkuddes gesetel is nie. 'n Verdere belangrike waarneming is dat die fenotipiese produksiegemiddelde van 'n teelkudde slegs 'n lukraak aanduiding is van die teelwaarde van so 'n teelkudde ten opsigte van die betrokke kenmerk. Tot dusver is die aanduiding dat die waargenome variasie ten opsigte van gemete produksiegemiddeldes van teel-

Tabel 10

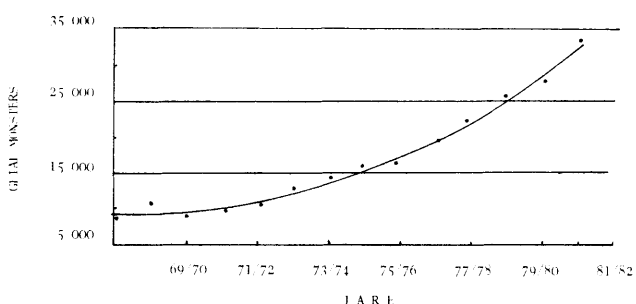
Wolmonsters ontleed afkomstig van verskillende rasse en aantal besendings van 10 en meer monsters vir 79/80, 80/81 en 81/82

Ras	79/80		80/81		81/82 tot Feb.	
	Besend	Monsters	Besend	Monsters	Besend	Monsters
Merino:						
Konvensioneel	157 (20)	11 247	117 (24)	9 878	98 (26)	7 935
Prestasie Afd (TPM)	46	6 494	50 (4)	9 267	60 (4)	11 055
Dohnemerino	96 (2)	4 723	100 (8)	5 188	105 (7)	5 682
Walrich	8	667	5 (5)	193	13 (1)	628
SA Vleismerino	3 (1)	106	1 (1)	341	2	146
Letelle	1 (1)	155	—	—	—	—
Ander	11 (1)	1 200	11 (4)	1 065	7 (2)	1 112
Alle Proewe		4 171		7 496		1 391
Totaal	322	28 073	284	33 428	285	27 949

L.W. Jaar 81/82 is nog nie voltooi nie.

kuddes slegs sowat 2% van die variasie ten opsigte van teelwaardes verklaar (Genetikor, persoonlik). Vanweë die kamoeflerende invloed van omgewingsverskille, is die fenotipiese voortreflikheid van teelkuddes (of stoeterie) dus 'n baie swak aanduiding van werklike teelwaarde (Van der Merwe & Poggenpoel, 1977).

As gevolg van die afwesigheid van produksierekords van individuele teeldiere, sowel as van teelwaardebepalings van stoeterie, stel Erasmus (1977) dit dat die "Uitruiling van genetiese materiaal tans op 'n lukraak basis geskied wat globaal 'n gemiddelde neutrale effek op die genetiese samestelling van die Merinobedryf behoort te hê".

Figuur 2 Getal monsters jaarliks vanaf 1967/68 deur S.A. Vagtoetsentrum ontleed.

Indien dit die geval sou wees, het die teelnywerheid van die Merinobedryf, volgens die vereistes van Kassier (1979), 'n finansiële meulsteen om die bedryf se nek geword.

Die teelorganisasies van fynwolskape (Merino's en Dohnemerino's) in Suid-Afrika is egter terdeë bewus van die noodsaaklikheid om die teelnywerheid op 'n wetenskaplike grondslag te plaas. Die genootskappe het reeds wetenskaplike evalueringstelsels in werking gestel wat hul uniek in wêreldskaapteling maak. Die bemarking van teelmateriaal as gevolg van wetenskaplike evaluering is reeds in sig. 'n Lang pad van opvoeding lê egter nog voor, aangesien 'n ontleding van Poggenpoel (ongepubliseer) ten opsigte van twee veilings, waar volle produksierekords beskikbaar was, aantoon dat minder as 50% van die variasie in prys verklaar kan word as gevolg van variasie in alle beskikbare rekords soos op die katalogus aangegee.

Die S.A. Stamboekvereniging is besig om sy rekordhoudingsstelsel sodanig aan te pas dat dit die wetenskaplike ontwikkeling in die wolskaapteelnywerheid kan akkommodeer en help uitbou.

Groot finansiële bydraes is ook reeds deur die S.A. Wolraad gemaak in die daarstelling van die Vagtoetsentrum en die ondersteuning van navorsings- en opleidingsgeriewe by verskillende sentra. Die Departement

Landbou en Visserie maak 'n basiese en onmisbare bydrae met die gratis ontleding van wolmonsters, verwerking van data en die administrasie en beheer van die prestasietoetskema vir wolskape. Boeremakelaars (Koop.) Bpk. gaan ten opsigte van Merinoskape as verlengstuk optree van die Dept. Landbou en Visserie se prestasietoetskema en ook die Stoettelersgenootskap behulpsaam wees met die keuring van skape en die advisering van telers.

Die Telersgenootskappe vir Merino's en Dohnemerino's, sowel as die organisasies wat hul moet bystaan, is dus in rat en die toekomstige sukses sal uitsluitlik afhang van die mate waartoe telers van wetenskaplike teeltechnieke gebruik sal maak en dit kan bemeester. Hoewel 'n klein proporsie telers tans prestasie-evaluering en wetenskaplike teling toepas, is daar 'n sterk stygende tendens soos aangetoon in Tabel 10 en Figuur 2 (S.A. Vagtoetsentrum). Met die huidige informasie ten opsigte van bestaande genetiese variasie tussen teeleenhede, blyk dit dat die doeltreffende benutting hiervan onder ongeveer dieselfde heersende voedingstoestande, die produksie van wol en vleis in die Merinobedryf met 'n verdere 20% kan verhoog.

Informasie aangaande seleksieresponsie wat in die praktyk behaal kan word, sal weldrae beskikbaar kom aangesien responsiemeting tans in 'n aantal Merinostoeterie gedoen word.

As die verwagte binne-kudde genetiese variasie egter in berekening gebring word, lyk dit of die totale benutbare

genetiese variasie in die Merinobedryf minstens 'n totale verhoging van 30% in die breë bedryf moontlik maak. Dit verteenwoordig 'n moontlike addisionele 30 miljoen kg wol met bestaande hulpbronne en doeltreffender produseerders.

Die doeltreffende identifisering van die R.S.A. se beste teeldiere, die instelling van skaap K.I. Stasies, die verkoop van semen (in plaas van ramme) en die grootskaalse toepassing van K.I. in die stoet-, sowel as die kommersiële bedryf, kan langtermyn wolskaapteling in 'n korttermyn strategie omskep, wat skouspelagtige resultate sal lewer.

Opsomming

'n Toekoms van goeie vooruitsigte word vir die wolbedryf geskets tesame met die ekonomiese belangrikheid van die bedryf. Redes vir die agteruitgang van die wolbedryf word aangetoon en verskillende strategieë en verbeteringsvooruitsigte word oorweeg.

Dankbetuiging

Graag wil ek die volgende persone en instansies hartlik bedank vir die waardevolle inligting wat aan my verstrekkend is, naamlik prof. P.J. de Wet (Universiteit van Stellenbosch), S.A. Wolraad, mnr. D. Vorster (Dept. Landbou en Visserie), mnr. G.J. Erasmus (S.A. Vagtoetsentrum), mnr. J. Cloete (De Hoek, Fraserburg), mnr. J.A. Fourie (Joe-Petra, Petrusville) en dr. D.G. Poggenpoel (Universiteit van Stellenbosch).

Verwysings

- CHALMERS, M.I., CUTHBERTSON, D.P. & SYNGE, R.L.M., 1954. Ruminant ammonia formation in relation to the protein requirement of sheep. I. Duodenal administration and heat processing as factors influencing rate of casein supplements. *J. Agric. Sci., Camb.*, 44, 254.
- COUVARAS, S., 1979. Dinamiese programmering van uitskot besluite by kommersiële Merinokuddes. Ph.D. Proefskrif, Universiteit van Stellenbosch.
- DE WET, P.J., 1980. Produksie van wol in marginale streke. *S. Afr. Tydskr. Veek.* 10, 259.
- EDWARDS, P.J. & BOOYSEN, P. de V., 1972. The future for radical veld improvement in South Africa. *Proc. Grassl. Soc. S. Afr.* 10, 7.
- ERASMUS, G.J., 1977. Die teelstruktuur van die Suid-Afrikaanse Merino. M. Sc.-Proefskrif, Universiteit van die O.V.S.
- ERASMUS, G.J., 1976. Proc. Int. Congr. Sheep Breeding, W.A.I.T., Perth.
- FERGUSON, K.A., HERMSLEY, J.A. & REIS, P.J., 1967. *Aust. J. Sci.* 30.
- GRUEN, F.H., 1967. Long term projections of Agricultural Supply and Demand.
- HAYWARD, S.A.S., 1979. Openingsrede. Kleinveesimposium, 26 - 28 Sept., U.O.V.S., Bloemfontein.
- HEYDENRICH, H.J., 1975. 'n Studie van kuddestatistieke, nie-genetiese faktore, genetiese parameters en seleksievordering, met betrekking tot die Tygerhoek Merinokudde. Ph. D.-Proefskrif, Universiteit van Stellenbosch.
- JACKSON, N. & JAMES, J.W., 1970. Comparison of three Australian merino strains for wool and body traits. II. Estimates of between-stud genetic parameters. *Aust. J. Agric. Res.* 21.
- KASSIER, W.E., 1979. Gesonde ekonomiese bestuur en die kleinveebedryf. Kleinveesimposium, 26 - 28 Sept., U.O.V.S., Bloemfontein.
- LE ROY, F., ZETTLER, S.Z. & FRANCOIS, A.C., 1964. *C.R. Acad. Sci. (Paris)*, p. 1592.
- LOUW, G.N., 1979. Verbeterde voedingspraktyke vir die kleinveebedryf. Kleinveesimposium, 26 - 28 Sept., U.O.V.S., Bloemfontein.
- POGGENPOEL, D.G., 1978. Landbouweekblad, 30 Junie, 1978.

- REIS, P.J. & SCHINCKEL, P.G., 1964. *Aust. J. Biol. Sci.* 17.
- ROUX, P.W., 1979. Die veld as voedingsbron vir die kleinveebedryf. Kleinveesimposium, 26 - 28 Sept., U.O.V.S., Bloemfontein.
- SCHINCKEL, P.G. & SHORT, B.F., 1961. The influence of nutritional level during pre-natal and early post-natal life on adult fleece and body characters. *Aust. J. Agric. Res.*, 12.
- SCHOEMAN, E.A., DE WET, P.J. & BURGER, W.J., 1973. The abomasal infusion of different levels of casein and its effect on nitrogen metabolism and wool growth. *Agroanimalia*, 7, 13.
- VAN DER MERWE, C.A., 1982. Merinotelers kwartaalblad, April, 1982.
- VAN DER MERWE, C.A. & POGGENPOEL, D.G., 1977. The practical application of Scientific principles in Merino sheep breeding. *S. Afr. J. Anim. Sci.*, 7, 71.
- VAN ROOYEN, P.W., 1979. Die Suid Afrikaanse kleinveebedryf in perspektief. Kleinveesimposium, 26 - 28 Sept., U.O.V.S., Bloemfontein.
- VELDSMAN, D.P., 1979. Toekomstige neigings in die verwerking van wol en sybokhaar en die implikasies daarvan. Kleinveesimposium, 26 - 28 Sept., U.O.V.S., Bloemfontein.
- WARD, L. & FURNELL, P., 1972. An inventory analysis of the Australian Wool Industry.